

Српски грб и химна у XX веку? (2)

4. ПРЕДЛОГ ХИМНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

4.1. Каква нам химна треба?

У јавности је било пуно коментара на предлог Радне групе за државне симболе да се као химна Републике Србије узме стара химна “Боже правде” Краљевине Србије. Одличну критику овог предлога је дао г. Јордан Живановић у Политици од 7. децембра 2001. у кратком, језгровитом чланку “Химна мора да одговара свима”:

“Чуо сам за њу (химну Боже правде) и раније, али нисам знао речи ове песме. Сада када сам је прочитао, остао сам запрепашћен! Да ли се то неко шали са нама (или бар са половином српске популације), или има информацију да су сви Срби верници и да је наше државно уређење монархија са краљем на челу?

Ја сам, као и велики број Срба, мојих сународника, атеиста и републиканац по убеђењу и опредељењу. Како ја да стојим мирно и да слушам са узбуђењем своју химну у којој се велича Бог, а нарочито “наш” краљ и краљевина. Па то је апсурд. Нити ми имамо краља, нити смо краљевина. Свечана песма, односно химна мора у тексту да буде неутрална, да не “навија” ни за Бога ни за краља и краљевину, али ни за републику. Текст химне мора да прија теистима и атеистима, монархистима, републиканцима и другима, односно свима. Да свако од нас бар привидно осети да се текст односи баш на њега. Онда је свечана песма одговорила својој сврси. Ако половина популације за време интонирања химне стоји, а друга половина седи и “гунђа” у себи, то је чист промашај.

Не знам зашто је постојећа химна Хеј Словени трн у оку новој власти. Она бар није угрожавала ничија осећања. Ако јој је једини “грех” то што су је промовисали комунисти, онда је то слаб разлог за њено укидање.”

Овим закључцима треба додати и химничке захтеве из Павловићеве књиге Књиге о химни да и стихови и мелодија морају да буду једноставни и лако схватљиви, да буду пријемчиви за срце и машту, и да мелодија химне мора да се у ухо и свест урезује заједно са речима, иако стихови и мелодије често настају одвојено. Речи и музика химне треба да обликују родољубива осећања народа (М. Павловић; Књига о химни, Горњи Милановац 1990, стр. 17-18).

4.2. Боже правде

Предлог Радне групе за државне симболе да се за химну Републике Србије узме химна “Боже правде” не одговара нашем државном уређењу, јер је то Краљевинска химна, у којој се велича прво краљ а затим народ (овај рад стр. 4).

Поред тога, химна Боже правде не апелује на Христа, него под утицајем материјалистичког ХИХ века као Бога правде уствари призива Јустуса, мушку варијанту римске богиње Јустиције, дивинизоване персонификације правде (Драгослав Срејовић и Александра Цермановић; Речник грчке и римске митологије, СКЗ Београд 1987, стр. 184). Такав апел може само да прави погрешне представе о хришћанству и код хришћана и код атеиста.

Да се химна Боже правде опет преправља, после онога што је претрпела након епопеје срске

војске и народа у ратовима за ослобођење и уједињење 1912-1918. стварно нема смисла.

После Првог светског рата, 1. 12. 1918. дошло је до стварања Краљевине СХС, и на предлог Станислава Биничког направљена је нова химна од почетних строфа Српске, Хрватске и Словеначке химне. Само годину дана касније, 12. децембра 1919. решењем бр. 21611 министра просвете песма Боже правде је преуређена тако што је придев “српски” свуда замењен придевом “наш”. Ништа у српској химни више није било српско; ни краљ, ни брод, ни краљевина, ни род (Павловић, 175-177). Председник те владе је био Љуба Давидовић, председник Демократске странке, а министар просвете је био Павле Маринковић (Д. Мрђеновић; Устави и владе Кнежевине Србије, Краљевине Србије, Краљевине СХС и Краљевине Југославије 1835-1941, стр. 200-201). Ако је српски министар

просвете, у демократској влади са српским председником, под српским краљем, избацио из српске химне сва српска обележја, онда та девестирана химна треба да оде у историју, али да њена историја буде позната свима. Па ако неко хоће да прича како је “пре рата све било боље”, нека прича.

Иако није испевана у даху, него као и Змајева Народна химна по нарудбини, за коју је Лаза Костић рекао да “...позив из Београда и позив са Парнаса није једно исто”, (Л. Костић; Књига о Змају, 1902), химна Боже правде је часно одиграла своју историјску улогу и треба да јој одамо пуно поштовање.

4.3. Хеј Словени

Званична химна Савезне Републике Југославије још увек је Хеј Словени. Песму написао словачки свештеник и родољуб Самуел Томашик (1813-1887) за време свог боравка у Прагу 1834, разгневљен што се у Прагу свуда чује само немачки, и једва по нека чешка реч (Павловић, 33):

“Ако би мајчица Праха, перла западног словенства, била изгубљена у немачком мору, шта тек очекује моју драгу домовину, Словачку, која из Прага добија духовну храну? Под притиском те мисли сетио сам се пољске песме Јесзце Полска ние згинкла поки му зуму. На тај знани напев су ми из срца пркосно потекли стихови Хеј Словаци геште наша слоњенкса реч жиге... Скочим до своје хотелске собе, упалим свећу и оловком напишем у свој дневник три строфе. Песма је за тили час била готова.” (Дневник Самуела Томашика, Недеља, 2. новембар 1834):

Хеј Словени, јоште живи
Дух наших дедова
Док за народ срце бије
Њихових синова.
Живи, живи дух Словенски
Живеће вековма!
Залуд прети понор пакла
Залуд ватра грома!
Нек се сада и над нама
Буром све разнесе,
Стена пуца, дуб се ломи,
Земља нек се тресе!
Ми стојимо постојано
Кано клисурине,

Проклет био издајица
Своје домовине.

Иако су настале на истој основи, мелодија песме Хеј Словени и химне Још Пољска није пропала се разликују. Пољска химна се пева брже, динамичније, а Томашикова песма има нешто успоренији, смиренији ток (Павловић 50).

Томашикова песма је као “словенска будница” врло брзо постала популарна међу аустро-угарским Словенима и штампана је у словачким, чешким, словеначким, хрватским и војвођанским родољубивим календарима и листовима, у разним варијантама. Њом се чак служио и Људевит Гај за пропагирање Илирског покрета, прекрстивши је у Хеј Илири. Хеј Словени је била и химна Соколског покрета, организације за телесно васпитање, која је била утемељена на свесловенским идеалима. Певали су је и партизани на заседањима АВНОЈ-а у Бихаћу и Јајцу, јер им је одговарала због интернационалног карактера. После рата будница Хеј Словени је била незванична химна ДФЈ, па ФНРЈ а 1977. је постала званична химна СФРЈ.

Дакле, песма Хеј Словени је настала пред опасношћу да се западни Словени не утопе у “немачком мору”. То је било 30 година после почетка Првог српског устанка, у јеку кнез-Милошеве борбе да код Порте и великих сила озваничи грб Кнежевине Србије. Без обзира на све квалитете ове “словенске буднице” у којој претежу стихови општег значаја, она нема баш никакве везе са Србијом и са духовно-историјским процесима кроз које ми пролазимо. У Србији не живе никакви Словени који би уместо Срба требало да имају своју химну. Већински народ у Србији су Срби и имају право на своју химну.

4.4. Јека од гусала

Иако ова песма не долази у обзир за химну Републике Србије, у овим разматрањима мора да се нешто каже и о њој, јер је настала у јеку националног романтизма, после Свето-Андрејске скупштине, која је пробудила народне наде у праведнију Србију.

Свето-Андрејска народна скупштина, која је заседала у Београду од 30. новембра 1858. до 31. јануара 1859, била је један од централних догађаја у српској политичкој историји XIX века. После непопуларног Уставобранитељског режима (1842-1858) у коме се народна енергија трошила у борби између светске олигархије и кнеза Александра Карађорђевића, Вождовог сина, Свето-Андрејска скупштина је без крви извршила смену династија и вратила већ остарелог кнеза Милоша на престо (Добриња 23. 2. 1780 – Београд 26. 9. 1860). Ни једна друга скупштина није била у толикој мери израз народне воље, тако да је кнез Милош по повратку у Србију, 28. јануара 1859, издао чувену прокламацију која почиње са “Народе, снаго моја, ...”

Тридесетак година касније, Јован Ристић је, евоцирајући успомене на Свето-Андрејску скупштину и духовну атмосферу рекао: “Бејаше, говораше писцу Ристић, сву земљу притисла нека тама, да мислиш да је све пропало, док о Свето-Андрејској скупштини, диже се тама, све оживе и као да ново свану у Србији” (Живан Живановић; Политичка историја Србије И, 35, Београд 1923).

Годину дана касније, на духовном таласу Свето-Андрејске скупштине, настала је наша чувена хералдичка крилатица: САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА. Њен аутор је био млади питомац Артиљеријске школе, Јован Драгаш евић (1836-1915), касније познати песник, генерал и професор Војне академије. Писана у патриотски надахнутом десетерцу, Јека од гусала (1859) говори да ослобођење Српства може да се оствари само сопственим снагама, и даје ново тумачење четири “С” (старосрпско “слово”) са Српског штита:

Па чуј Србе, о почуј ме брате,
Ова патња нек је наук за те:
Изван тебе тражићеш бадава
Само Слога Србина Спасави,
Тако Србу пише и на грбу.

Јека од гусала је одмах постала врло популарна и много пута прештампавана у разним родољубивим календарима и часописима, али обично без Драгашевићевог имена, тако да су већ после неколико деценија сви веровали да је девиза САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА плод народне поезије. О томе сам Јован Драгашевић говори у своме писму из 1891. године упућеном Јовану Бошковићу, професору Велике школе и директору Народног позоришта у Београду (Архив Србије, ПО-56,469. Писмо Јована Драгашевића Јовану Бошковићу, 6. октобар 1891. године, Београд):

“Пре неки дан у Дн(евном) Листу бијаше некакав чланак, који је напред иставио мото Само Слога Србина Спасави потписав испод тога Срп(ске) нар(одне) песме. Не много иза тога изиђе у Срп(ској) Застави чланак, који почиње изреком Само Слога Србина Спасави говорећи да је “Срп(ско) нар(одно) певаније”. Не умам да ти кажем што је значајно мој смеј због тога. Толико, што бијаше мило, што се моја та изрека уноси у народне умотворине; али – и жао ми бијаше, да се моје лично од мене још за живота отима. Српска интелигенција за сваку Шилерову или Гетеову изреку зна да је њихова, а за изреку једног свог раденика не зна чија је? ...” Овим Драгашевићевим речима није потребан никакав нов коментар јер ни данас није ништа боље. То, да песма Јека од гусала није позната већини наших савременика није никакво чудо, али је тужно што је више чак ни гуслари не знају. Зато је дајемо у пуној дужини, и на крају, државни печат Кнежевине Србије:

ЈЕКА ОД ГУСАЛА

Слобода се не поклања
Од онога дана чемернога,
Кад је Српско пропануло Царство
На Косову пољу јадовиту,
Србин трпље муке свакојаке,
Од Турака грдних зулумћара,
И препишта у окови тешки.
Све што му је најмилије било,
Већ његово смело бити није;
Дивна поља и ливаде тучне
Прегажене беху од Турака;
Лепи села и вароши красне,
Постадоше станиште Турака;
Где бијаху куле и кубета,
Ту се дижу турска мунарета;
Где с’ појаху песме божанствене
Ту урличу хоце и дервиши;
Где је Србин живовао лепо
Ту се турски јаничари баше;
Где је песма хорила се дивна
Ту је мучна овлада чамом. –
Србин сеје а Турчин пожњева,

Србин гаји, а Турчин ужива,
Србин ради, а Турчин се слади,
Србин роди, а Турчин одводи;
Српска земља Турски спахилуци,
Српска чеда Турски заточници,
Српске сабље о Турским бедрима,
Српске токе на Турским грудима,
Српско злато на Турском оделу,
Српско благо у Турским рукама.
Турски коњи Српске газе мајке,
Турска пушка Србина погађа,
Турска сабља Српску главу сече,
Нигде мира за Србина нема,
Нигде станка нит' весела данка!
Код својега толикога блага,
Србин поста убого сироче;
Код толике своје господштине,
Србин поста слуга без динара,
Место паса свилена и сјајна
Липовом се ликом опасао,
Место бојна мача пламеног
Штап слепачки десницу му краси,
Место тешке диван кабанице
Покровац га просјачки одева,
Место дома и дворова лепих
По гудура Србин се пребива,
Место цркве и храмова сјајних
Што-но Србљи Богу подизали
Студен камен у пећини ладној
Беше олтар Српским молитвама. —

Срб се пење на врлетне стене,
И увлачи у провале брдске,
Да избегне турско самовољство;
Не боји се медведа ни вука,
Нити других грабљивих зверова,
Тек с Турчином да на близу није:
Е је Турчин гори од медведа,
Е је Турчин грознији од вука. —
Све процвиље у невољи тешкој,
Све проклиње дан рођења свога
Што животу живота му нема,
Самрт му је једино спасење;
У утроби чеда проплакала,
Толик' муке беху пристасале!
Тако траја четири стотине,
Тако Србин у окови пишта.
А помоћи ни од куда нема.
У људма су срца салеђена,

Нико не зна шта су муке туђе,
Нит' ко хаје за Србина сужна,
А Србу се сакупила душа,
А у души преочајна сумња:
Да л' већ има Бога и правице,
Да избави, или да умори?!
Ал кад јади превршили једном,
И кад дошла у подгрлац душа:
Још је једном срце задрхтало,
Још је једном заиграла душа –
А диже се велико и мало
И све што се Србином назвало
У Србији земљи ојађеној.
Машише се шуме и оружја,
Машише се горе и планина
Прибраше се у чете хајдучке,
Прибраше се и заверише се:
Да се бију и кржаве с Турци,
Да их гоне и да их тамане.
Те се тако отворила војна
Што потресла цара у Стамболу,
Задрмала турску царевину,
Зачудила четир стране света,
Разагнала љуте зулумћаре,
Очистила земљу од немила,
Отковала крила и мишице,
Разведрила небо облачито
Раздрагала поља и рудине. –
Ал судбина Србину не дала,
Од једанпут да поврати Царство,
Ко што га је изгубио тужан
На Косову а са царем Лазом.
Е већина оста у окови
Јадујући Богу вапијући;
Ал је небо над земљом високо,
А земља је преко мере тврда.
А на земљи нечовечни Турци,
А Турци су Српски мучитељи,
А спасења мученику нема,
Нема ува да би јаде чуло,
Нема срца да би сажалило,
Нема душе да с' одзове души,
Нема људи да избаве људе! ...
“Ој свијете огрејано сунце,
Да ли хајеш, да л' не хајеш за ме?
Што ме гледаш у рукама туђим,
Што ме гледаш на мукама тешким,
Што ме гледаш на оштроме ножу,
Што ме гледаш на грозноме кољу,

Што ме гледаш у тамници ладној
Што ме гледаш у турском синциру,
Што ме гледаш те ме не спасаваш
Што не годиш да ме ослободиш?!"
Вако цвиле Срби преко Дрине,
У тој Босни земљи поноситој:
Вако цвиле Срби Ерцеговци,
На Неретви води валовитој;
Вако цвиле Срби Арбанашки
На Косову и око Призрена;
Вако цвиле кукавни Бугари
На Балкану и Дунаву ладном;
Вако цвиле ал им хасна није
Горко цвиле, ал помоћи нема;
Залуд сузе пред очима слепим,
Залуд јаук, кад су уши глуве! –
Јевропа се поноси и хвали,
Да се бори за слободу људи,
Да војује противу варварства
И да сипа луче просвећења;
Ал залуду сва та хвала њена,
Кад не види крвава тиранства,
Кад не чује мученичке ваје,
И кад неће за јаде да хаје! ...
Ој Србине мој брат рођени,
Ој Србине мучениче давни!
Не уздај се у помоћ туђинску,
Помоћ туђа наплата је скупа;
Не ослањај с' на љубав туђина,
Љубав туђа пуна је горчила.
Ко у себи доста снаге нема,
Томе туђа не даје мелема;
Ко од другог помоћи изгледа,
Том најслађи залогат преседа;
Ко у туђу мишицу се нада,
Тај имаде још много да страда
. Па чуј Србе, о почуј ме брате,
Ова патња нек је наук за те:
Изван тебе тражићеш бадава –
Само Слога Србина Спасева,
Тако Србу пише и на грбу. –
Пријатеља и мого би наћи,
Ал да само штогод олакша ти,
Но не ишти да он за те ради,
У властитој својој тековини
Човек има поноса и дике,
А поклони за децу су само.
Слобода је слатка само онда,
Кад је тече сам и цео народ,

Туђин му је нигда дати неће.
Зато братства траж' међ браћом својом:
У Србији и Маћедонији
И у Босни и Херцеговини
У Банату, Бачкој и у Срему,
У Хрватској и у Славонији
Далмацији и далекој Крањској
И Бугарској братској домовини –
Ту је братство што свуд једно срце.
Само ваља да се обгрлимо.
И кад идеш тражит, пријатељства,
Кога тишти, ко што и теб' тишти:
Е у срећи с' људи само друже,
А несрећа пријатеље гради.
Па сад прегни о мој брата мили,
Прегни мудро и срцем и душом:
Да се дигне што је било пало,
Да пропева што је проплакало,
Да се споји што је раздробљено
Да заблиста што је потамнело
Да се здружи, што се отуђило,
Да се збрати, што се одродило,
Да ускрсне, што у гробу било,
Да се слави слогом и јединством.
Од данаске па све до вијека. –
Амин Боже, амин роду моме! –
1859

4.5. Песма “Србији”

Једна од најстаријих наших родољубивих песама је Србији, од до сада непознатог песника Луке Сарића. Први пут је објављена у новосадском књижевном часопису “Словенка”, свеска ИВ, 309-310, 1860. године (Павловић, 150). Њен пун текст на савременом српском гласи (Ђуза Радовић и Милорад Панић Суреп; Српска родољубива лирика, Зборник, Београд 1952, стр. 76-77):

СРБИЈИО,

Србијо, мила мати!
Увек ћу те тако звати.
Мила земљо, мили доме,
На крилу ћу свагда твоме
Срећно живит' к' о у рају, Где милине вечно трају.
У теби је оно све,
За чим моје срце мре.
Кроз дубраве твоје лесне
Веселе ћу певат' песне,
Кристал-воду твоју пити,
Теби вечно веран бити,
Живот и крв моју дати
Све за тебе, мила мати.
Ти си мени земни рај,

У ком љупки цвета мај.
Волим прости пастир бити
И у теби све живити,
Нег у туђој земљи, мати,
Царска блага уживати,
Ти си душе моје живот,
Ти блаженства земни кивот.
У теби ћу срећно тек
Проводити кратак век.
На част цару силно царство
И његово господарство,
Ти си мени најмилија.
Моје сунце у теб' сија;
Јер у теби срце болно
Осећа се задовољно.
На криоцу само твом
Утеха је срцу мом.
Трпила си, страдала си,
Тешки су ти били часи
Због кривице деце твоје,
Која љубав мајке своје
Несмислено погазише
И тешко те увредише.
Над разумом гадна страст
Безумијем оте власт.
Прости деци, мати мила,
Што су тебе увредила;
Престан' горке сузе лити,
Деца ће се поправити,
Јер признају грехе тешке
И кају се за погрешке.
Живот и крв даће сви
Да се опет дигнеш ти.
18. Државни печат Кнежевине Србије
О, дижи се мати мила,
Да нам будеш што си била;
Јер си дуго робовала,
Дуго сузе проливала,
Сунце ти се већ родило,
Које ти је зашло било.
Куцнуо је мати час,
Да се чује и твој глас.

Тридесетак година касније, 1891, чешки досељеник Војтех Шистек, хоровођа Певачког друшта "Бранко" у Нишу је компоновао мелодију и песма је убрзо постала врло популарна. Доста дугачку, песму са седам строфа од по осам редова Драгомир Брзак, исто члан Певачког друштва "Бранко" је скратио на четири строфе од по четири реда, и у овој верзији је под именом Ој Србијо! ушла у школски програм још пре Првог светског рата (текст нота са претходне стране, Владимир Р. Ћорђевић; Збирка одабраних песама, У један, два, три и четири гласа, за школску

омладину, Јагодина 1909, стр. 97):

Ој Србијо, мила мати,
Увек ћу те тако звати
Мила земљо, мили доме
На срцу је слатко твоме

Срећно живет ко у рају,
Где милине вечно трају
У теби ћу срећно тек
Проводити овај век.

Подигни се мати мила,
Да нам будеш што си била,
Јер си тужно робовала,
Дуго сузе проливала.

Сунце ти се већ родило,
Које ти је зашло било.
На криоцу свагда твом
Утеха је срцу мом.

За време ратова за ослобођење и уједињење 1912-1918. песма Србији је била врло актуелна, тако да се налазила и на репертоару Музике краљеве гарде. На пример, у службеним “Српским новинама” од 3. августа 1917, које су излазиле на Крфу, у допису од 6. јула из Париза се описује леп пријем Музике краљеве гарде која је 24. јуна 1917. дала велики добротворни концерт у Версајском парку. Прва тачка програма је била песма Ој Србијо, мила мати а последња Марсељеза.

За време окупације у Другом светском рату, у “Недићевој” Србији ова песма је често извођена (Павловић, 150), као незванична химна, јер окупирана Србија није имала ни званичан грб, ни званичну химну.

Година 1970-1971. у удружењима књижевника и композитора се расправљало о химни Републике Србије. Највише се говорило о Маршу на Дрину и Ој Србијо, мила мати. Од композитора и диригента Боривоја Симића било је затражено да напише аранжмане мелодија ових песма, што је он и урадио. Београдско културно-уметничко друштво “Лола” певало је ове песме у Симићевом аранжману на турнеји по западноевропским земљама 1971. Хор овог друштва је по повратку са турнеје снимио обе песме за Тонски архив Савеза композитора Југославије (Павловић, 187). А онда је због хрватске “контрареволуције” почела борба против српских “националиста и анархолиберала”...

То је углавном све што је било познато о песми Србији пре писања овог текста. Било је врло чудно зашто се ништа више не зна о Луки Сарићу? Ко је он био? Немогуће је да један тако добар песник ни пре ни после овакве песме ништа није објавио. Да ли је то псеудоним?

Осећајући да се иза ове песме, која се увек спонтано певала у тешким временима, крије нешто много веће и дубље, кренули смо да решавамо ову загонетку. Прегледали смо оригинални часопис “Словенка” из 1860, у коме је песма Србији први пут објављена, не би ли нашли још неки податак. На наше пријатно изненађење, на крају песме, која је штампана предвуковским правописом, је стајало да је написана у Београду (страна 20). То је било велико откриће, кључ за разумевање песме, које нам је омогућило да направимо читав низ претпоставки, а изгледа и да

откријемо ко је био “незнани песник”?

Пошто је објављена у четвртој свесци, а Словенка је излазила шест пута годишње, може да се закључи да је песма Србији највероватније написана крајем 1859. и послата издавачу почетком 1860. Песма се зове Србији, а касније је према почетним речима добила име Ој Србијо!. Песник је са хералдичким слухом водио рачуна да наслов почне словом “С”, почетним словом Србије, јер “Тако Србу пише и у грбу”. Значи, написана је после Јеке од гусала.

С р б и ј е

О Србија мила мати!
Увекъ љу те тако звати.
Мила земљо, мила доме
На приду љу свагда твоје
Срећно живит ка у раю,
Гдѣ милине вечно траю.
У теби е оно све,
За чимъ срце мое мре.

Крозъ дубраве твоје лѣсне
Веселе љу певат' пѣсне,
Кристал-воду твою пити,
Теби вечно веранъ бити,
Животъ и крвѣ мою дати
Све за тебе мила мати.
Ты си мени земный рай,
У комъ люблѣи цвета май.

Волимъ простый пастиръ бити
И у теби све живити,
Нег у туђој земљи мати
Царска блага уживати,
Ты си душе мое животъ,
Ты блаженства земна животъ.
У теби љу срећно текъ
Проводити вратакъ векъ.

О дини се мати мила!
Да нам будешъ, што си была;
Ерѣ си дуго робовала,
Дуго сузе проливала,
Сунце ти се већ родило,
Кое ти в зашло было.
Куцнуо е мати часъ,
Да се и твой чуе гласъ. —

У Београду.

На часть цару силно царство
И његово господарство.
Ты си мени наймилија,
Мое сунце у теб' сия;
Ерѣ у теби срце болно
Осећа се задовољно.
На приоцу само твоимъ
Утѣха е срцу момъ.

Трпѣла си, страдала си,
Тешки су ти были часи
Сбогъ кривце деце твоје,
Кои любовь майке своје
Несмыслено поганише
И тешко те увредише.
Надъ разумом гадна страсть
Беаумиенъ оте власть.

Прости деца мати мила!
Што су тебе увредила;
Преестан' горке сузе лити,
Деца ће се поправити,
Ерѣ признаю грѣхе тешке
И као се за погрешке.
Животъ и крвѣ даће сви,
Да се опетъ дигнешъ ты.

Лука Сарѣћ

Песма има четири дела. У прве две строфе се истиче верност отаџбини и описује жеља за повратком у Србију (У теби је оно све, За чим моје срце мре). Друге две строфе говоре о животу у изгнанству, у туђој земљи, како није све у материјалним добрима (На част Цару силно царство, И његово господарство). Трећи део се односи на прилике у Србији пре и после СветоАндрејске скупштине. Пета строфа говори о протеривању Обреновића из Србије (Над разумом гадна страст, Безумијем оте власт), а у шестој песник моли Србију да опрости својој деци јер су се покајала на Свето-Андрејској скупштини (Јер признају грехе тешке, И кају се за погрешке); то је повратак Обреновића. Последња, седма строфа, патриотски позива на обнову и предвиђа велику улогу Србије на Балкану (Куцнуо је Мати час, Да се и твој чује глас).

Незнани песник пева Србији као њен син који је све проживео што и она. Песма је искрена, лирска, писана са отменим моралним тактом и врло прецизним увидом у српску духовну и политичку ситуацију. Само велика личност, на

великом положају, је могла да дође до овако високе моралне инспирације којом песма одише. То је могао само Михаило Обреновић, ИИИ кнез српски. У земљи у којој су песници писали химне посвећене прво кнезу а затим народу (Владислав Каћански, Јован Ђорђевић, Милорад Шапчанин, итд), само је кнез Михаило могао да напише химну отаџбини а да не спомене књаза.

У то доба кнез Михаило је писао песме. Као престолонаследник је имао више времена него после смрти кнеза Милоша 26. септембра 1860, кад је ступио на престо.

Његова песма Што се боре мисли моје је уз музику Корнелија Станковић а, први пут јавно изведена на прослави Светих Ћирила и Методија 9. марта 1861. у сали код “Шперла” у Бечу (Д. Страњаковић; Михаило и Јулија, Београд 1940, стр. 115). Дакле испевана је пре 1861, односно 1860.

Што се боре мисли моје
Искуство ми ђутат вели —

Беж'те сада ви обоје,
Нек ми срце говори!

Први поглед ока твога,
Сјајном сунцу подобан,
Пленио је срце моје,
Учинио робом га!

Да те љубим, о једина,
Целом свету казаћу,
Сам' од тебе, о премила
Тајну ову сакрићу!

Теби љубав јавит не смем
Јер твој бити не могу;
А да будеш с другим сретна
Молићу се ја Богу.

Песма Што се боре мисли моје има четири строфе од по четири реда, прва три реда са осам слогова и четвртим редом са седам слогова. Песма Србији има седам строфа од по осам редова. Првих шест редова имају по осам слогова, а последња два по седам! Обе песме су написане истим ритмом! То је песнички ритам кнеза Михаила.

Песма Србији садржи и политички програм кнеза Михаила. Једном приликом, крајем марта 1861, за време расправе о Закону о чиновницима, попеч итељи (министри) и саветници су се посвађали око "кадровске политике", па им је кнез Михаило рекао: "Да држи да није дошао да место Карађорђевића буде Обреновић; уместо Вучића Стевча; да он није књаз зато да је књаз, но зато да од ове земље државу начини, да му је зато потреба усрдна помоћ људи, с којима ради као што су саветници и попечитељи, да он не тражи да се граде намирења у речима и цмакању, но оставља да се приватно воле и мрзе како хоће, али жели и у интересу земље захтева да се то не уноси у државне послове, јер онда страда од тога сам посао и земља пати. Књаз закључи да је то последњи пут да се тако разговара, и у напредак, ако се не ману дотадашњег начина, да ће се друкчије разговарати" (Записи Јеврема Грујића, ИИИ, 101, СКА Београд 1923).

* * *

Кнез Михаило је провео 17 година у емиграцији. Када је 26. августа 1842. морао да остави Србију и да пређе чамцем Саву и оде у Земун, кнез Михаило је убеђен у своју владарску мисију рекао: "Време и мое право погинути неће" (Драг. П. Илић; Југословенски народни владари и великаши, 1936, Београд, стр. 170). Ове речи су касније у скраћеној верзији постале девиза династије Обреновића; "Време и моје право" или у латинском преводу "Темпус ет меум јус".

По повратку у Србију, и ступању на своју другу владу, кнез Михаило (слика 19, уље Јохана Беса) је сматрао да се његова династија вратила на престо по своме праву и вољи народној. Стога је ступив на престо, узео назив кнеза по милости Божијој и вољи народној, назив који су задржали сви владоци 19. Кнез Михаило ИИИ Обреновић после њега (Коста Н. Христић; Записи старог Београђанина, Београд 1987, стр. 65).

Да би повратак на престо обележио и хералдичким путем, кнез Михаило је одмах на почетку своје друге владе из грба Кнежевине Србије извео . Грб Кнежевине Србије се састојао од Српског штита који је окружен с десне стране венцем од храстове а с леве од маслинове гране, све закриљено књажевском плаштом са круном на врху. Кнез Михаило је у вертикални крак

крста, додао мач, а у хоризонтални крак године Косовске битке (1389) с леве, и Другог устанка (1815) с десне стране. Испод штита је трака са девизом "Темпус ет меум јус".

Уместо венца је као симбол "рестаурације Обреновића" постављена змија, са круном на глави, која себе гризе за реп – уроборос. То је стари симбол са многоструким значењем; "Мој крај је мој почетак", представља обнављање, вечни циклус, циклично време, безграничност простора, истину и спознају уједно, а у алхемијској традицији: неискупљену моћ природе, латентну моћ, необликовану материју, Опус циркуларе хемијских супстанци у херметичном суду, итд. (Жан Цампбелл Зоопер; Ан Иллустратед Енциклопаедиа оф Традиционал Сумболс, Тхамес анд Худсон Лтд., Лондон 1978, Превео Слободан Ђорђевић, Нолит, 1986, стр 178).

* * *

Без обзира да ли је наша претпоставка да се иза Луке Сарића крије кнез Михаило тачна или не, песму Србији као химну могу да певају и Председник Републике и Краљ, сваки Србин у отаџбини и расејању, и сваки становник Србије, и да при том свако од њих "осети да се текст односи баш на њега".

Зато предлажемо да се за нову химну Републике Србије узме песма Србији или како се сад обично зове Ој Србијо, мила мати. Она је и данас актуелна; имамо велику, иако не више политичку него економску емиграцију, опет смо прошли кроз смене власти, опет нам је потребно, више него икад, да заволимо нашу Србију. Што се тиче дужине, избора текста и музичког аранжмана, о томе песници и композитори треба да имају последњу реч.

Кнез Михаило ИИИ Обреновић